

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Współczesna medycyna zawdzięcza bardzo wiele biotechnologii. To rozwój biotechnologii pozwala na diagnozowanie chorób, zanim pojawią się ich jakiegokolwiek objawy, na leczenie nieuleczalnych wcześniej schorzeń, jak też na opracowywanie terapii i leków dostosowanych do specyfiki konkretnego organizmu.

Stworzenie takich osiągnięć wymaga przeprowadzenia badań nad funkcjonowaniem organizmu ludzkiego – budową i działaniem jego poszczególnych elementów. Nie jest możliwe ich prowadzenie bez dostępu do elementów ciała ludzkiego, takich jak krew, płyny ustrojowe, komórki. Rezultaty takich badań często są patentowane. Uprawniony z patentu uzyskuje wyłączność na swój wynalazek, a więc może zabronić komukolwiek innemu wykorzystywania go w celach zawodowych bądź zarobkowych. Co istotne, patenty mogą być obecnie udzielane na wiele rozwiązań, które kiedyś pozostawały poza systemem ochrony patentowej. Można m.in. uzyskać patent dający wyłączność korzystania z elementów ciała ludzkiego, np. fragmentów ludzkiego DNA, komórek czy tkanek ludzkich, a także leków służących ratowaniu życia.

Celem naszego projektu jest uzyskanie odpowiedzi na pytanie czy patentowanie takich osiągnięć dotyczących ciała ludzkiego nie narusza praw podstawowych. Czy udzielanie takich patentów może naruszać godność człowieka? Czy na przykład skutkiem takiego patentu nie jest ograniczenie prawa człowieka do decydowania o własnym ciele, o sposobie korzystania z niego, a w tym i ze swojej niepowtarzalnej informacji genetycznej? Czy udzielenie patentu na taki wynalazek powinno być uzależnione od zgody człowieka, którego materiał biologiczny został w nim wykorzystany? Czy opatentowany materiał biologiczny nie powinien być jednak dostępny dla badaczy na rzecz kolejnych badań? Pojawia się też pytanie, czy uzależnienie dostępu do leków od decyzji uprawnionego z patentu nie narusza prawa ludzi do ochrony zdrowia i życia. Te i inne pytania nasuwają się wobec uświadomienia sobie, jak bardzo kontrowersyjny jest styk prawa patentowego i praw podstawowych właśnie w obszarze patentowania osiągnięć związanych z ludzkim ciałem.

Wobec powstałych wątpliwości konieczne jest przede wszystkim ustalenie czy prawo patentowe rzeczywiście może wpływać na prawa podstawowe, ograniczać zakres ich ochrony, a jeśli tak, to czy taki wpływ można akceptować, na przykład jako uzasadniony ochroną innych wartości lub praw, czy wręcz przeciwnie – należy wykluczyć możliwość takich ograniczeń. Zasadne jest też rozważenie czy i jak powinno się równoważyć prawa podstawowe różnych osób i grup z prawami uprawnionego z patentu oraz interesami ogółu społeczeństwa.

Jakkolwiek poszczególne z przedstawionych powyżej zagadnień podejmowane są w literaturze zagranicznej, to trudno znaleźć proponowane przez nas kompleksowe ujęciu tematu. Nowatorskie jest również zestawienie państw wybranych do przeprowadzenia badań porównawczych. W literaturze polskiej omawiana problematyka poruszana jest jedynie szczątkowo.

W ramach prac badawczych przewidujemy analizę przepisów prawa krajowego, unijnego i międzynarodowego, orzecznictwa sądów i decyzji urzędów patentowych oraz doktryny – głównie zagranicznej. Pozwoli to na zidentyfikowanie rozwiązań prawnych przyjętych w kilku wybranych przez nas państwach, tj. Polsce, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Włoszech i Francji, porównanie ich i zaprezentowanie wniosków.

Efektom badań będzie publikacja zawierająca wnioski i postulaty pod adresem ustawodawcy polskiego jak i prawodawcy unijnego i międzynarodowego.